

Başvuru	:	16.03.2018
Kabul	:	30.06.2018

Doi: 10.26650/artsanat.2018.10.0009

Kangal Yöresine Ait Bir Grup Anadolu Halısının Teknik ve Desen Analizi

*Hülya Kaynar**

 orcid.org/0000-0002-9442-6162

*Emine Tonus***

 orcid.org/0000-0001-5065-1643

Öz

Anadolu'nun önemli dokuma merkezlerinden biri olan Sivas ve ilçelerinde, Türklerin Anadolu'ya göç ettikleri yıllardan bu yana dokuma yapıldığı bilinmektedir. Kırsal kesimde yaygın olarak yapılan dokumacılık birçok nedenden dolayı günümüzde yok olmaya yüz tutmuştur. Anadolu'da yüzyıllardır yapılagelen el sanatları ile onun önemli bir kolu olan dokumacılık, somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesinde yer aldıktan sonra, kirkitli dokumalar üzerine yapılan çalışmalar önem kazanmıştır. Özellikle şahıslara ait olan koleksiyonlarda kullanım amaçlı olduğu tespit edilen halılar, resmi olarak koruma altına alınamayacağı için belgeleme yoluna gidilmektedir. Bu amaçla halının, fotoğrafı çekilerek, teknik ve estetik özellikleri ile birlikte kimliği çıkartılıp, kayıt altına alınması gerekmektedir.

Kangal halısının yöresel karakterinin belirlenmesi, desenlerin korunması ve yeniden yaşatılmasına yönelik olarak yapılan bu çalışmada; Sivas il merkezinde ve Kangal ilçesi Akçamağara, Alacahan, Kuzyaka ve Sarıpınar Köylerinde var olan el dokuması halılar incelenmiştir. Araştırmada elde edilen verilerden bilgi formları oluşturularak, halıların teknik, desen ve motif özellikleri belirlenmiş, bazı halı fotoğrafları dijital ortamda düzenlenerek yeniden dokunabilir halı deseni haline getirilmiştir. Ayrıca halıların, renk, motif, kalite ve oluşturulan ürün türü için istatistiksel veriler oluşturularak, yorumlanmıştır.

İncelenen 25 adet halı örneğinin kullanım amacına göre; yastık, yaygı, portre/tablo, yolluk, divan halısı, minder ve duvar halısı olmak üzere 7 farklı şekilde ve ebatta dokunduğu belirlenmiştir. Kangal halısının kalitesi, çoğunlukla ince 40 x 40 ve ekstra ekstra ince 50 x 50, 60 x 60 kaliteden oluşmaktadır. Malzeme olarak çoğunlukla yün iplik kullanılmış, kırmızı, siyah, beyaz, yeşil, gri ana renkler olmak üzere, kahverengi, sarı, mavi, turuncu, devetüyü ve pembe ile birlikte toplam 11 renk kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Sivas • Kangal • Halı • Motif • Desen

***Sorumlu Yazar:** Hülya Kaynar (Dr.Öğr.Üyesi.), Cumhuriyet Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Bölümü, Sivas, Türkiye. Eposta: hkaynar@cumhuriyet.edu.tr

** Emine Tonus (Öğr. Gör.), Cumhuriyet Üniversitesi, SMYO, El Sanatları Bölümü, Sivas, Türkiye. Eposta: eminetonus@cumhuriyet.edu.tr

Atıf: KAYNAR Hülya; TONUS, Emine, "Kangal Yöresine Ait Bir Grup Anadolu Halısının Teknik ve Desen Analizi", *Art Sanat*, 10, 2018, s. 196–235.

Technical and Pattern Analysis of some Group of Anatolian Carpets which Belong to the Kangal District

Abstract

It is well-known that weaving has been carried out in Sivas and its counties, one of the important weaving centers of Anatolia, since the years when the Turks migrated to Anatolia. The widespread weaving in the countryside, however, has been disappearing due to many reasons today. With handicrafts and one of its important branch, weaving, carried out for centuries in Anatolia, have been officially involved in the protection of intangible cultural heritage, work on Kirkit textiles has gained importance - especially for carpets which are found to be for use in personally-owned collections. Documentation is being made because they cannot be officially protected. For this purpose, by taking photos of the carpets, it is necessary to issue identity documents together with their technical and aesthetic qualities, and further, to record it.

In this study, which is aimed to determine the regional character of the Kangal carpets, to protect and renew the patterns, the hand-woven carpets existing in the villages of Akçamağara, Alacahan, Kuzyaka, and Sarıpınar villages of Kangal in Sivas province, were examined. By creating information forms from the data obtained in the research, the technical, pattern and motif characteristics of the carpets were determined and some carpet photographs were arranged in a digital environment and the patterns were made weavable. In addition, statistical data for the carpets, color, motif, quality, and product type, were created and interpreted.

According to the purpose of usage of 25 carpets examined, it was determined that they were weaved with seven different shapes and sizes, including pillows, bowls, portraits, tables, carpets, divan carpets, cushions, and wall carpets. The quality of the coiled carpet is mostly composed of fine 40×40 and 50×50 , extra fine 60×60 . A total of number of 11 colors were employed, including brown, yellow, blue, orange, buff, and pink, with the main colors being red, black, white, green, and gray.

Keywords

Sivas • Kangal • Carpet • Motif • Pattern

1.Giriş

Türkler'in yaşadığı ülkelerde ortaya çıkan halının tarihi, sıkı sıkıya Türkler'e bağlı olduğu gibi, Büyük Selçuklu Sultanlığı devrinde kurulan devletlerle, bunun tekniğini önce İslam âlemine, sonra bütün dünyaya tanıtan da Türkler olmuştur¹. Türk halılarının, halı sanatı içinde özel bir yeri vardır. Halı sanatının Türklerin yerleştiği bölgelerde başlaması ve onlarla birlikte yayılması, bu yerin önemini belirten faktörlerin başında gelir. Türklerin bu ananevi sanatı yüzyıllardan beri yaşatılmış ve bir dokuma tekniğine tabi olarak, gelişmesinde bu özelliğini muhafaza etmiştir. Bundan dolayı, halılar üzerinde yapılan genel incelemelerin hareket noktası haklı olarak Türk halılarından başlatılmaktadır².

Dokumacılık, insanların soğuktan korunma, mevsimine göre giyinme, örtünme ve süslenme ihtiyacı sonucu doğmuştur³. Sivas, yukarı Kızılırmak Havzasında, nüfusu kırsal kesimde yoğunlaşan bir ildir. Yılın yarıdan fazlası ağır kış koşullarında geçmesi nedeniyle, tarım faaliyetlerinde bulunamayan yöre halkı, boş zamanlarını değerlendirmek üzere el sanatlarına yönelmişlerdir. Bu el sanatları içinde, önemli bir yeri olan dokumacılık ise Sivas ilinde oldukça sık rastlanan bir faaliyettir.

Sivas, Türkler 'in bu bölgeye geldiği 12. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar çok geniş bir zaman dilimi içinde ve farklı yerlerden göç eden Türk boylarına ev sahipliği yapmıştır. Göçmenler, kendi düşünce ve estetik değerlerini de beraberlerinde getirdiklerinden, bugün Anadolu'nun her köşesi çok çeşitli adet ve geleneklerin bütünleştiği ve yan yana yaşamaya devam ettiği geleneksel bir sanat galerisi görünümü almıştır. Aynı göç güzergâhında aynı geleneksel havayı birleştiren motifler ortaya çıkmış, renkler ve şekiller birbirlerinden alıntılar yapmışlardır. Motifler, Halep'ten devam ederek Anadolu'da, Sivas'ta veya Kayseri'de karşımıza çıkabilmektedir. Fakat halı ve kilimlerdeki genel desen anlayışı ve motif özellikleri yöreye özgü olduğundan, belirli bölgelerin yaygılarına bakarak onları isimlendirebilmek, Anadolu halı ve kilimimizin belki de en önemli özelliklerindedir. Sivas gibi çok geniş bir il haritasında Divriği, Şarkışla veya Zara yaygılarını etiketleyebilmek bu yüzden mümkün olmaktadır⁴.

¹ Oktay Aslanapa, **Türk Halı Sanatının Bin Yılı**, İstanbul, 2005, s. 13.

² Şerare Yetkin, **Türk Halı Sanatı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No:150, Sanat Dizisi:20, Ankara, 1991, s.1.

³ Nevber Gürsu, **Türk Dokumacılık Sanatı: Çağlar Boyu Desenler**, Redhouse Yayınları, 1988, s.17.

⁴ Fahrettin Kayıpmaz, Naciye Kayıpmaz, "Sivas Kilim Seccadeleri", **Türk Etnografya Dergisi**, S. XIX, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1991, s. 97

Dokumacılık tarihi, Anadolu Selçuklularına kadar inen Sivas halıcılığı; desen, teknik ve dokuma tarihleri göz önüne alınarak iki gruba ayrılmaktadır. Tarihi 13. yüzyıla dayanan ilk grup, Türk halı geleneğinde ve Türk (Gördes=Kapalı) düğümü sistemiyle yapılmış olan eski Sivas halıdır. İkinci grup ise 19. yüzyıl sonlarına doğru dokunmaya başlanan ve günümüzde de devam eden İran etkili (Sine=Açık) düğüm sistemiyle yapılan halılardır.

Divriği, Şarkışla, Zara ve Kangal gibi önemli dokuma merkezlerinde üretilmiş olan Anadolu'nun özgün dokuma parçaları, halı ve kilimler, bugün Türkiye müzelerinin önemli koleksiyonlarını oluşturmaktadır. Hepsi başlı başına ayrı dokuma karakterine sahip bu merkezler birleşerek Sivas halı ve kilimlerini ifade etmektedirler⁶.

Halı ve desenlerin korunması ve yeniden yaşatılmasına yönelik olarak yapılan bu çalışmada; Kangal halısının yöresel karakterini belirlemek amacıyla, Sivas il merkezinde ve Kangal ilçesi Akçamağara, Alacahan, Kuzyaka ve Sarıpınar köylerinde var olan Kangal yöresi el dokuma halıların tanıtılması hedeflenmiştir. Kangal halıları ile ilgili bilimsel yayınların yetersizliği bu araştırmanın yapılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Araştırma neticesinde, elde edilen verilere göre bazı teknik, desen ve motif özellikleri belirlenmiş ve bilgi formları düzenlenmiştir. Kangal halıcılığının yaşatılabilmesi için yapılan restitüsyon çalışması ile bazı halı fotoğrafları, dijital ortamda düzenlenerek dokunabilir halı deseni haline getirilmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

Çalışmanın materyalini Kangal yöresine ait halı dokumaları oluşturmaktadır. Halı örneklerini incelemek için Kangal ilçe ve köylerine gidilmiş ayrıca Sivas merkezde bulunan halı koleksiyonlarının içinden Kangal yöresine ait olanlar seçilmiştir.

Kangal ilçe Kaymakamı ve Halk Eğitim Merkezi Müdürü ile yapılan görüşmelerde, halıcılığın Akçamağara, Alacahan, Kuzkaya ve Sarıpınar Köylerinde yoğun olarak yapıldığı ifade edilmiş ve 2008 yılı Nisan ayında araştırma ziyaretleri yapılmıştır. 2018 yılı Ocak ayında ise Sivas il merkezi Kaleardı Mahallesi'nde, halı esnafı Hüseyin Durmuş (1966)'un, deposunda bulunan Kangal yöresine ait halılar incelenmiştir.

⁵ Suzan Bayraktaroğlu, "Sivas Halıları", **Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi**, Sivas Özel Sayısı: 6, Ankara, 1990, s.25-29.

⁶ Kayıpmaz ve Kayıpmaz, **a.g.e.**, s. 97.

Bu araştırmada, betimleme yöntemi kullanılmış olup, el dokuması halılardan elde edilen veriler nitel (bilgi formları) yöntemlerle ve ilişkiyel tarama modeli ile değerlendirilmiştir. Kangal ilçesi orijinal dokuma örnekleri üzerinde yapılan araştırma yansız ve tesadüfi olarak ulaşılmış, yöreyi temsil niteliğinde 25 adet (farklı motif özelliklerini yansıtan) el dokuması halı, örneklem grubu olarak belirlenmiştir. Kangal halılarının özelliklerine ulaşabilmek için veriler iki yolla toplanmıştır. Birinci olarak yöredeki el dokuması halılarla ilgili olgusal verilere ulaşabilmek için kaynak taraması yapılmıştır. İkinci olarak da örneklem grubundan elde edilen yargısal bilgilerin düzenli, doğru ve güvenilir bir şekilde kayıt altına alınması için bilgi formları hazırlanmıştır. Bilgi formları halıların inceleme ve yapım tarihlerini, boyutlarını, cinsini, dm²'ye düşen ilme sayısını, kullanılan iplik türünü, halıda kullanılan renkleri, motif isimlerini, kompozisyon özelliklerini ve halı biçimlendirme dökümünü ölçer nitelikte hazırlanmıştır.

Bilgi formlarından faydalanılarak, halıların üzerindeki her bir motif incelenmiş, bu motiflerin yöredeki ve kaynaklarda belirtilen anlamları tespit edilmiştir. Halıların yöresel karakterini belirlemek amacıyla, renk, motif, kaliteleri için istatistiki veriler oluşturularak, yorumlanmıştır.

Çekilen fotoğraflardan motif ve desen karakteri ile kullanılan renkler belirlenmiş ve halı yüzey şeması çizilmiştir. Bazı halı desenleri, bilgisayarda Booria Carpet Designer (8.54 sürüm) programı kullanılarak dokunabilir halı deseni haline getirilmiştir. Bunun için halıların kalite ve ebatlarına bağlı kalınarak, orijinaline uygun desen çıkarma yöntemleri geliştirilmiştir. Restitüsyon çalışması ile karelenerek boyanan halıların desenleri çalışma sonunda ek olarak verilmiştir.

3.Bulgular

Kangal yöresinde bulunan halı örneklerine ait bilgiler ile restitüsyon çalışması sonucunda elde edilen desenler araştırmanın bulgularını oluşmaktadır. Gözlemin yapıldığı yer ve tarih, ürünün sahibi, dokuyan kişi, üretim yılı, ürünün teknik özellikleri (kalite, ebat, dokuma tekniği, düğüm tekniği, kullanılan renkler) belirlenmiş, motif ve kompozisyon özellikleri yorumlanarak, yüzey desen şeması ile restitüsyon çalışmaları oluşturulmuştur. İncelenen 25 halı üzerindeki motifler, geometrik, bitkisel, sembolik, nesneli, figürlü ve yazılı bezeme olarak 6 grup halinde sınıflandırılarak Tablo1 'de verilmiştir.

Bezeme	Halılar																									Toplam	%		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25				
Geometrik	Kare														1	1	1	1								4	16		
	Eşkenar dörtgen														1												1	4	
	Sütünçe															1											1	4	
	Üçgen															1	1										2	8	
	Dörtgen																							1			1	4	
Bitkisel	Bahar çiçekleri	1	1	1	1		1	1				1			1	1					1		1			11	44		
	Tohum	1																									1	4	
	Yıldız Çiçeği																										0	0	
	Karanfil											1					1									1	3	12	
	Saksıda çiçek											1		1				1									3	12	
	Geomet. çiçek		1									1		1							1					1	5	20	
	Elma çiçeği			1																							1	4	
	Hayat Ağacı	1		1	1												1	1							1		6	24	
	Leblebili su	1				1										1	1							1			5	20	
	Yaprak				1												1	1	1								4	16	
	Lale																	1		1					1		3	12	
	Sümbül																			1							1	4	
	Gül																				1						1	4	
	Türkmen gülü						1					1	1	1				1						1			6	24	
	Gülbezek																					1		1			2	8	
	Buğday başağı																							1			1	4	
	Bitkisel bezeme																							1			1	4	
	Sembolik	Pıtrak	1																							1		2	8
		Goncagül				1												1								1		3	12
		Dişli yaprak																							1			1	4
	Koç Boynuzu		1				1																				2	8	
Alem							1																				1	4	

	Su yolu (Sığır sidği)	1	1		1													3	12
	Abuhayat suyu								1									1	4
	Çakmak												1					1	4
	Göz		1	1		1			1				1	1	1	1		8	32
	Kalp		1															1	4
	Bereket												1					1	4
	Eli belinde		1			1									1			3	12
	Çengel					1											1	2	8
	Muska					1												1	4
	Bıçak sırtı														1			1	4
	Ev														1			1	4
	Göbek (Madolyon)		1	1	1	1	1	1					1	1	1	1	1	1	1
	Yıldız								1									1	2
	Yıldız (Sekiz kollu)					1												1	4
	Çarkıfelek		1	1														2	8
Nesneli	Sandık					1												1	4
	İbrik		1															1	4
Figürlü	Figüratif insan								1									1	4
	Figüratif hayvan																	1	4
	Kuş		1															1	4
	Kuşu			1														1	4
	Balık		1															1	4
	Akrep																1	1	4
	Ejder		1														1	2	8
Yazılı	Arapça Yazı																	1	4

Tablo 1
Halılarda Kullanılan Motifler

Tablo 1’de görüldüğü üzere, 5 adet geometrik, 20 adet bitkisel, 17 adet sembolik, 2 adet nesneli, 7 adet figürlü ve 1 adet yazılı motif olmak üzere 52 farklı motif kullanılmıştır. 25 adet halıdan 14 tanesinde (% 56) göbek-madalyon en çok, sütunce, üçgen, tohum, elma çiçeği, sümbül, gül, buğday başağı, bitkisel bezeme, alem, ab-ı hayat suyu, çakmak, kalp, bereket, muska, bıçak sırtı, ev, yıldız, sandık, ibrik, insan figürü, hayvan figürü, kuş, kuğu, balık, akrep ve yazı motiflerinin ise birer adet olmak üzere en az kullanılan motifler olduğu ortaya çıkmıştır. Halılarda kullanılan renkler ve kullanım oranları ise Tablo 2’de verilmiştir.

Renkler	Halılar																									Toplam	%	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25			
Kırmızı	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	25	100	
Siyah	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	25	100	
Gri						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	20	80	
Yeşil	1	1	1	1	1	1		1		1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	22	88	
Kahverengi	1	1	1	1	1				1						1	1	1					1			1	11	44	
Beyaz	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	23	92	
Sarı								1		1	1	1	1	1		1		1	1		1				1	11	44	
Turuncu										1			1				1									3	12	
Mavi										1	1	1	1	1	1		1	1	1						1	10	40	
Pembe																					1					1	4	
Devetüyü						1	1																			2	8	
Toplam	5	5	5	5	5	6	5	6	5	8	6	7	8	7	7	7	7	7	7	7	6	7	5	5	6	6		

Tablo 2
Halılarda Kullanılan Renkler

Tablo 2’de görüldüğü üzere, kırmızı, siyah, gri, yeşil, kahverengi, beyaz, sarı, turuncu, mavi, pembe, devetüyü olmak üzere, yöre halılarında 11 farklı renk kullanılmıştır. Kırmızı ve siyah renkler tüm halılarda (%100) kullanılırken, onları sırayla beyaz, yeşil ve gri renkler takip etmiş, pembe ve devetüyü renkler ise en az kullanılmıştır. Dokuma tipine göre halıların sınıflandırılması ve oranları tablo 3.’de verilmiştir.

DOKUMA TİPİ	Halı Örnek Numarası	n	%
Yastık	2, 3, 4, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 24	11	44,00
Minder	20	1	4,00
Duvar halısı	22	1	4,00
Yaygı halı	6, 11, 13, 23, 25	5	20,00
Yolluk	1, 12	2	8,00
Divan halısı	6, 7	2	8,00
Portre/Tablo	8, 9, 10	3	12,00
Genel Toplam		25	100

Tablo 3
Dokuma Tipine Göre Halılar

Tablo 3’de görüldüğü üzere, yörede en çok yastık tipi halı 11 adet (%44), en az ise minder ve duvar halısı tipine rastlanmıştır. Yöre halılarının dokuma kaliteleri Tablo 4.’de verilmiştir.

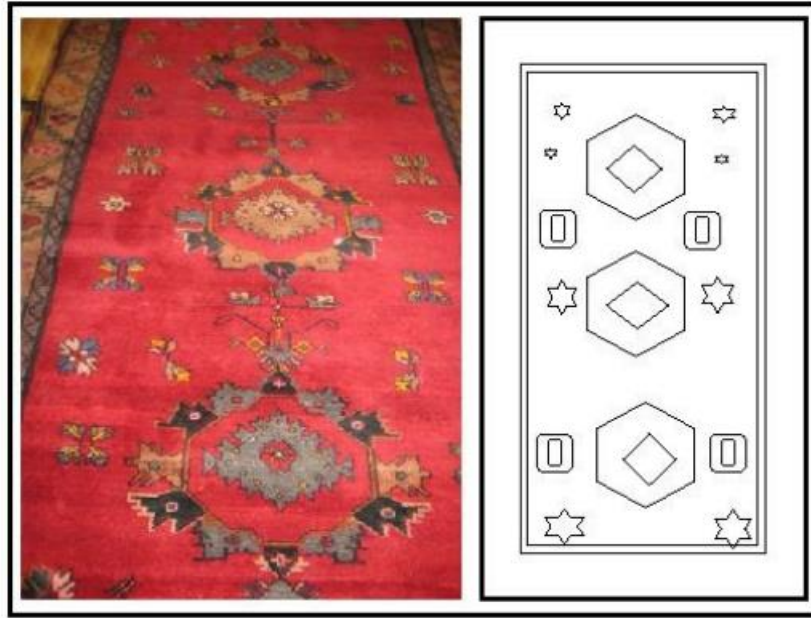
DOKUMA KALİTE (10X10 cm)	Halı Örnek Numarası	n	%
30x30	23	1	4
40x40	2, 3, 6, 7, 11, 12, 13, 17	8	32
50x50	1, 4, 5, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25	13	52
60x60	8, 9, 10	3	12
Genel Toplam		25	100

Tablo 4
Kalitelerine Göre Halılar

Tablo 4’de görüldüğü üzere, yörede en çok 50 x 50 (%52), ve en az 30 x 30 (%4) kalitede halı dokunmuştur.

3.1. Sivas Kangal Yöresine Ait Bazı Halı Örneklerinin Teknik ve Desen Analizleri

Günümüzde, sayısı azalan dokuma örneklerini tespit etmek, bazı motiflerin teknik ve desen özelliklerini incelemek üzere, Kangal Akçamağara, Alacahan, Kuzyaka, Sarıpınar Köyleri ile Sivas merkez Kaleardı Mahallesi Hüseyn Durmuş'a ait halı deposunda çalışılmıştır. Araştırmanın konusunu yöredeki mevcut dokumalar, bu dokumalar üzerindeki motifler, motiflere yüklenen anlamlar, halı yüzey kompozisyon şemasının oluşturulması ve restitüsyon çalışması oluşturmaktadır. İncelenen halılar genellikle kenar suyu ve zemin olmak üzere iki ana bölümden oluşmuştur. Bazı örneklerde ana kenar suyunun yanında refakatçi olarak dar kenar suyu kullanılmıştır. Yörede kenar suları, genişliklerine göre farklı isimler almaktadır. Ana kenar suyuna “ büyük su, geniş su, büyük ayak ya da sadece bordür”, refakatçi kenar suyuna ise “küçük su, küçük ayak, dar ayak, sedef ” denilmektedir.

G.1: Yolluk halısı ve kompozisyon şeması(Foto:Hüseyn Durmuş,Çizim:Hülya Kaynar,2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kaleardı Mahallesi Sivas / Merkez
Ürünün sahibi	: Hüseyn Durmuş
Ürünü dokuyan kişi	:Bilinmiyor
Gözlemin yapıldığı tarih	: 21.02.2018
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	:1960
Oluşturulan ürün-eşya	: Yolluk halı

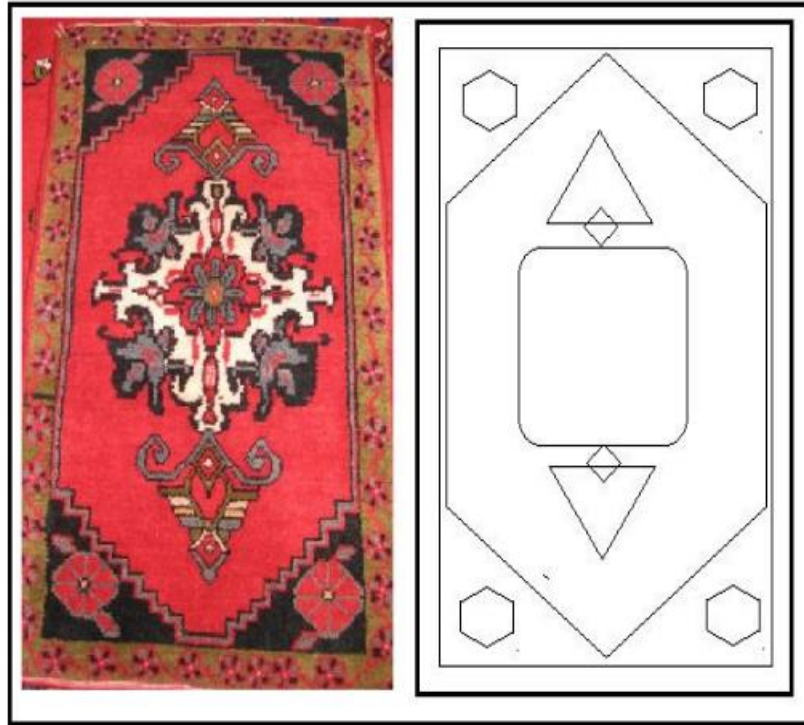
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 120 x 280 cm.
Ürünün Kalitesi	: 50 x 50
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, yeşil, kahverengi, beyaz, siyah, mavi, sarı
Ürüne verilen genel ad	: Yolluk halı
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Leblebili su, çarkifelek, çiçek, sığır sidiği (suyolu), madalyon, hayat ağacı, ibrik, balık, pıtrak, çiçek, tohum, kuş (çınar ağacı), göz, ejder
Kompozisyon özellikleri	: Halı ¼ rapor ile desenlendirilmiş, küçük ve büyük kenar

suyu ve zeminden oluşmaktadır. Büyük kenar suyu, diyagonal yerleştirilen ve zikzaklı bir hat çizen leblebili su ile bu suya bir ters bir düz konulmuş çark-ı felek şeklindeki çiçeklerle süslenmiştir. Sığır sidiği denilen ve sonsuza doğru uzanan motif ise küçük kenar suyu olarak halıyı çerçeve içine almıştır. Zemin üst üste altıgen hatlı göl motifinin sonsuza doğru uzanmasından meydana gelmiş olup, her bir gölün etrafı Kangal'daki balıklı gölde bulunan ve doktor balıklardan etkilenildiği düşünülen balıklarla çevrilmiştir. Balık, dokuma kültüründe bolluk bereket simgesi olarak düşünülmektedir. Madalyon şeklindeki göllerin içi, nazara karşı kullanılan ve aynı zamanda bolluk, bereket simgesi olan pıtrak, onun içi sarı renkteki tanecikler ve merkeze konulan çiçek motifi ile bezenmiştir. Göl motifleri arasındaki bağlantının birinde hayat ağacı kullanılırken diğerinde hayat ağacının koruyucusu ve kollayıcısı olarak ejder motifi kullanılmıştır. Zemin boşluklarına ise hayat ağacı ve ejder motiflerinin tamamlayıcısı olan kuş motifleri serpiştirilmiştir. Zemin boşluklarında ayrıca, bileşim noktasında göz motifi meydana gelecek şekilde dört adet kuş motifinin bir araya gelmesiyle, çınar yaprakları dikkat çekmektedir ki, o da ebedi hayatı ifade eder.

Hayat ağacı, ejder ve kuş motifleri bir arada kullanıldığında, ruhun sürekliliğini ve ölümsüzlüğü simgelemektedir⁷. Doğa dinlerinden tek tanrılı dinlere kadar pek çok inançta, hayat ağacı kavramı yer almaktadır. Bu ağaç yaşamın ve var olma bilincinin bir sembolüdür. Türk mitolojisinde hayat ağacı motifi ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir. Dünya göbeğinin tam ortasında yüce bir ağaç bulunur ve bu ağaç tanrının süsleriyle bezenmiş, göğün görünmezliğine kadar yükselen çok ulu bir ağaçtır. İnanışa göre öbür dünyada yer alan, bir çeşit yaşam ağacının her yaprağı yeryüzünde yaşayan bir insanı simgeler. Bu ağacın yaprağı sararıp, dalından düşünce o

⁷ **Türk El Dokuması Halılar**, Katalog:1,TEH Model Kodu:0001

yaprağın yeryüzündeki tezahürü olan, kişi de hayata veda ederdis. Türk Mitolojisinde hayat ağacı: yaşam ve ölüm döngülerine boyun eğen, yaşamını sürekli yenileyen, dinamik bir yapıya sahiptir. Eliade'ye göre kozmosun simgesidir ve dinsel bir nesnedir, kutsaldır. Sürekli ölür ve yeniden dirilir. Kozmosta, bir ağaç biçiminde tecelli eden tanrıça, aynı zamanda yeniden doğuşun ve ölümsüz hayatın kaynağıdır. Ulu tanrıça yaradılışın tükenmez kaynağının kişiselleştirmesidir.

G.2: Yastık halısı ve kompozisyon şeması (Foto: Hüseyin Durmuş, Çizim: Hülya Kaynar, 2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kaleardı Mahallesi Sivas / Merkez
Ürünün sahibi	: Hüseyin Durmuş
Ürünü dokuyan kişi	: Bilinmiyor
Gözlemin yapıldığı tarih	: 21.02.2018
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1960
Oluşturulan ürün-eşya	: Yastık halı
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 50 x 105 cm
Ürünün Kalitesi	: 40 x 40

⁸ Deniz Gezgin, **Bitki Mitosları**, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 87-89

⁹ Nuray Bilgili, Türk Mitolojisi, **Türklerde Yaratılış ve Evren Tasarımı**, Kripto Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., Ankara, s. 28

Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, yeşil, devetüyü, beyaz, siyah, mavi, sarı
Ürüne verilen genel ad	: Yastık halı
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Madalyon (göbek), çark-1 felek, çiçek, koçboynuzu, göz, kalp, geometrik çiçek, eli belinde
Kompozisyon özellikleri	: Halı, kenar suyu ve zeminden oluşan çift mihraplı kompozisyonla dokunmuştur. Kenar suyu, çark-1 felek görünümlü çiçeklerin sürekli dalgalı tekrarından oluşmaktadır.

Çark-1 felek, vaktiyle dört rüzgâr tanrısını temsil etmiş olduğu gibi günümüzde de dönen dünyayı, dönen kaderi, feleğin ve aşkın çemberini simgelemektedir¹⁰. Halı zemini, basamaklar şeklinde daralan çift mihrap ve mihrap nişinin dış kısımlarındaki çark-1 felek motifleri ile tasarlanmıştır. Mihrap nişinin iç kısmı, geometrik merkezine göre tam simetrik olacak şekilde Türkmen gülünden oluşan bir göbek ve düşey eksendeki uzantısından oluşmaktadır. Türkmen gülü, merkezde sekiz kollu çiçek olmak üzere, haçvari şekilde yerleştirilen eli belindeler ve çapraz konulmuş lalelerle bezenmiştir.

Göbek uzantıları, güç, kuvvet ve erkeklik simgesi¹¹ olan koçboynuzu motifleri ile başlayıp, Anadolu halılarında nadir olarak görülen kuğu türünden kuşların karşılıklı simetrisi ve onların baş bölgesinde kalp ve ayakuçlarındaki göz motifleri ile tamamlanmıştır.

Kuğu, kaz, ördek gibi su hayvanları, Türklerin eskiden beri kutsal saydıkları hayvanlardandı. “Alp-Er Tunga’nın Kazvin şehrinin banisi ve avcılıkta maharetli kızının adı **Kaz** imiş. Balasagun’da Türk hakanının kızı ile kaz ve ördeklerinin yüzmesine mahsus, gümüşten bir havuzu varmış. Bu bilgilerden kaz, ördek, kuğu gibi su hayvanlarının ölümü sembolize ettiği kabul edilmektedir. Yakutların yaratılış efsanesinde hem ördek hem de kuğu motif olarak geçer. Pazırık Kurganında bulunan keçeler arasında, üzerinde kuğu resmi bulunan bir keçe de mevcuttur. Bugün Kazak ve Kırgızlar arasında, özellikle halılarda kuğu motifini resmedilmektedir. Yine Kazak türküsü ve şarkılarında kuğu, sevgi, muhabbet, ayrılık, ölüm sembolü olarak işlenmektedir¹².

¹⁰ Mehmet Ateş, **Türk Halıları Motiflerin Sembollerin Dili**, Ema Kağıtçılık Matbaacılık Ltd., Nevşehir, {t.y.}, s. 46

¹¹ Mine Erbek, **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s. 34

¹² Bekir Deniz, “Azerbaycan ve Anadolu- Türk Halılarının Benzer Özellikleri”, **Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 18, , 2007, s. 35

G. 3: Yastık halısı ve kompozisyon şeması (Foto: Hüseyin Durmuş, Çizim: Hülya Kaynar, 2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kaleardı Mahallesi Sivas / Merkez
Ürünün sahibi	: Hüseyin Durmuş
Ürünü dokuyan kişi	: Bilinmiyor
Gözlemin yapıldığı tarih	: 21.02.2018
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1960
Oluşturulan ürün-eşya	: Yastık halısı
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 50 x 105 cm.
Ürünün Kalitesi	: 40 x 40
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, yeşil, devetüyü, beyaz, siyah, sarı, mavi, gri
Ürüne verilen genel ad	: Yastık
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Elma çiçeği, suyolu, göz, madalyon, hayat ağacı, bahar çiçekleri, çiçek
Kompozisyon özellikleri	: Köşe – göbek formatlı halı, küçük ve büyük kenar suyu ile çerçeve içine alınmıştır. Bolluk, bereket anlamlarında kullanılan elma çiçekleri kenar suyu motifi olarak farklı farklı renklerde dokunmuştur. İç kenar suyu zikzaklı suyolu motifine bir ters bir düz yerleştirilmiş göz motiflerinden oluşmuştur. Zemin, altıgen yapıdaki madalyon ile onun düşey ekseninde su damlası şeklindeki uzantısından meydana gelmiştir. Madalyonun içindeki, bitkisel bezemeli hayat ağacı motifi, ana temayı vermektedir. Su damlası uzantıları ile onlardan

birer parça köşelere konulan bahar çiçekleri, dokuyanın ya da halının kullanıcılarının güzelliklerle dolu, bereketli, kem gözlerden uzak, mutlu bir ömür geçirmesini dilemek içindir.

G.4 : Kelle tipi halı ve kompozisyon şeması (Foto:Hüseyin Durmuş,Çizim:Hülya Kaynar,2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kaleardı Mahallesi Sivas / Merkez
Ürünün sahibi	: Hüseyin Durmuş
Ürünü dokuyan kişi	: Bilinmiyor
Gözlemin yapıldığı tarih	: 21.02.2018
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1960
Oluşturulan ürün-eşya	: Kelle tipi halı
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 200 x 300 cm.
Ürünün Kalitesi	: 50 x 50
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, yeşil, kahverengi, beyaz, siyah, devetüyü, sarı, mavi, pembe
Ürüne verilen genel ad	: Kelle tipi halı
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Hayat ağacı, bahar çiçekleri, gonca çiçek, yaprak
Kompozisyon özellikleri	: Köşe- göbek formlu halıda asıl görüntüyü, merkeze yerleştirilmiş olan altıgen hatlı göbek oluşturmaktadır. Göbek, haçvari sınırları olan sarı renkli,

hançer şeklindeki dişli yaprakların içine yerleştirilen çiçekler ile onun etrafındaki bahar çiçeklerinin bezemesinden meydana gelmiştir. Halıda, hatayî, rûmi ve penç şeklinde tasarlandığı gözlemlenen motifler kullanılmış fakat yörenin tamamı incelendiğinde, natüralist çiçekler ön planda olduğu ve eski tarihli olan bu halılarda, saray sanatkârları tarafından kullanılan motif isimleri bilinmediği için, motifler yörede kullanılan isimleri ile kayıt altına alınmıştır. Halı kenar suyu yatay düzlemde mihrap nişi şeklinde, simetrik olarak girintili olup, yaprak ve çiçeklerle bezenirken, zemin boşluğuna doğru yazma kenarı gibi boncuk motifleri ile bolluk bereket içerikli süslemeler konulmuştur.

G.5: Kelle tipi halı ve kompozisyon şeması (Foto: Hüseyin Durmuş, Çizim: Hülya Kaynar, 2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kaleardı Mahallesi Sivas / Merkez
Ürünün sahibi	: Hüseyin Durmuş
Ürünü dokuyan kişi	: Bilinmiyor
Gözlemin yapıldığı tarih	: 21.02.2018
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1960
Oluşturulan ürün-eşya	: Kelle tipi halı
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 200 x 300 cm.
Ürünün Kalitesi	: 50 x 50
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, yeşil, kahverengi, mavi, siyah, sarı
Ürüne verilen genel ad	: Kelle tipi halı
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü

Kullanılan motif isimleri : Eli belinde, muska, göz, sekiz kollu yıldız, madalyon (göbek), leblebi

Kompozisyon özellikleri : Köşe – göbekli bir halı olup, kısa kenarda 3, uzun kenarda 2 adet ana kenar suyundan oluşmaktadır. Dıştan içe doğru bakıldığında kısa kenardaki dış kenar suyunda sekizgen formatlar içerisine yerleştirilmiş yarım çiçekler ile nazara karşı kullanılan muska motifleri görülmektedir. Ara ve iç kenar suyu, dalgalı şekilde ilerleyen çiçek motifleriyle halının sınırlarını belirlemektedir. Ana kenar suyunda, karşılıklı duran 4 adet eli belinde motifi ve merkeze yerleştirilen sekiz kollu yıldız ile yaşamın bolluk bereket içerisinde geçmesi arzu edilmektedir. Düşey ekseninde, su damlası şeklinde uzantısı olan büyük bir madalyon zemin boşluğuna yerleşmiş durumdadır. Göbek noktasındaki sekiz kollu yıldız, dört taraftan karşılıklı eli belinde motifleri ile bütünleşirken, konturlar leblebi suyu ile hareketlendirilmiştir.

G.6: Divan halısı ve kompozisyon şeması (Hülya Kaynar, 2008-2018)

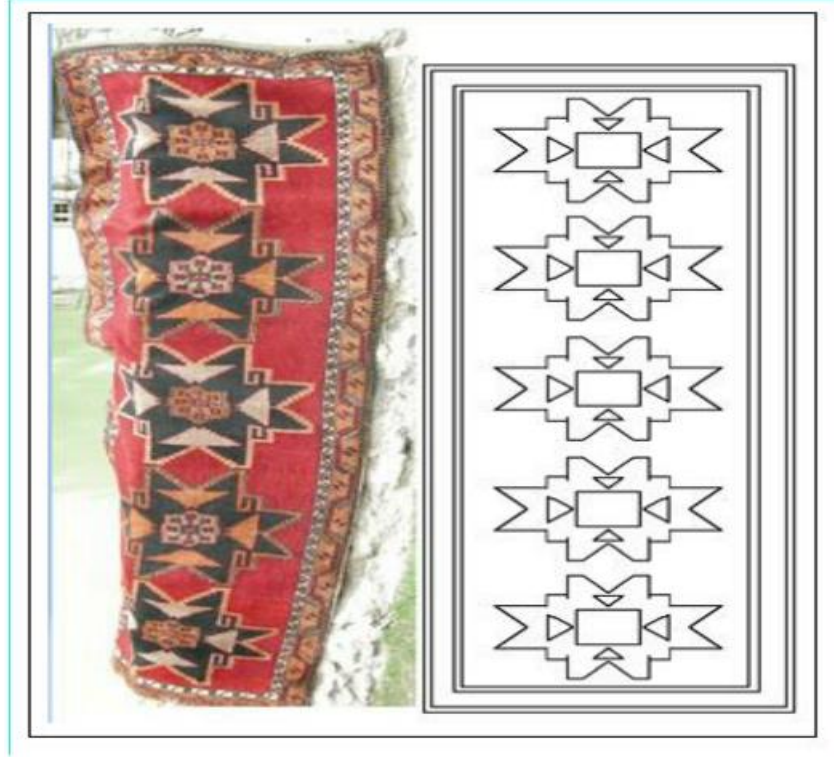
Gözlemin yapıldığı yer : Kangal Akçamağara Köyü
Ürünün sahibi : Gülezar Demirlenk
Ürünü dokuyan kişi : Gülezar Demirlenk
Gözlemin yapıldığı tarih : 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini) : 1940
Oluşturulan ürün-eşya : Divan Halısı
Hangi amaçla yapıldığı : Kullanım
Ürünün boyutları (cm.) : 80 x 250 cm.
Ürünün Kalitesi : 40 x 40
Kullanılan iplik türleri : Yün

Kullanılan renkler	: Kırmızı, devetüyü, siyah, gri, yeşil
Ürüne verilen genel ad	: Divan Halısı
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Türkmen gülü, koçboynuzu, sandık, alem, çiçek, çengel
Kompozisyon özellikleri	: Halı kenar suyu ve zemin kompozisyonu ile

dokunmuştur. Zemin, çift mihrap formunda olup, mihrap nişinin iç kısmı iki adet madalyondan meydana gelmiştir. Türkmen gülü adı verilen madalyonlar da karşılıklı duran ve bereket anlamı veren koçboynuzu motiflerinin çift mihrap formunda birleşiminden oluşmuştur. Motifin iç dolgusunda evlenmek isteyen genç kızların çeyiz sandığı, sandığın alt ve üst taraflarında da birer alem motifi yer almaktadır. Kenar suyu, geometrik halde birbirine bağlı olduğu gözlemlenen, güzelliklerle dolu bir ömür sürmek anlamındaki çiçeklerle süslenmiştir. Zemin rengi olarak devetüyü kullanılan kenar suyunda ise birbirine bağlı olan ve nazarlardan, kem gözlerden, pis nefeslerden korunmak için yapılan çengel motifleri kullanılmıştır.

Halı zemininde, karelerin içleri çapraz çiçek ve yapraklardan oluşan “Hun Gülü” (Kare Gül) motifleriyle süslenmiştir. Kareler içindeki Hun Gülü/Kare Gül motifinin benzerleri ufak değişikliklerle, Türkmenistan’daki Yomut, Göklen, Teke, Sarık ve Salur Türkmenlerinde, yüzyıllar boyu kullanılmış; motifler, mensup oldukları boyların etkisi ile değişik adlar almıştır. Daha sonra da tekrarlanarak, günümüze kadar ulaştırılan ve Türkmen halılarında görülen “Hun Gülü”, “Buhara Gülü”, “Neben Gülü”, “Salur Gülü” ve “Türkmen Gülü” isimleri altında aktarılmıştır¹³. Anadolu halılarında birçok yörede karşımıza çıkan bu motif, araştırmada genelleme yapılarak “Türkmen Gülü” olarak değerlendirilmiştir.

¹³ Neriman Görgünay Kırzioğlu, *Altaylar’dan Tuna Boyu’na Türk Dünyası’nda Ortak Yanışlar (Motifler)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/2753, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Sanat Eserleri Dizisi/366, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2001, s. 56

G.7: Divan halısı ve kompozisyon şeması (Hülya Kaynar, 2008-2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal Akçamağara Köyü
Ürünün sahibi	: Gülezar Demirlenk
Ürünü dokuyan kişi	: Gülezar Demirlenk
Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1940
Oluşturulan ürün-eşya	: Divan Halısı
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 100 x 300 cm.
Ürünün Kalitesi	: 40 x 40
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, devetüyü, siyah, gri, beyaz, yeşil
Ürüne verilen genel ad	: Divan Halısı
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Yıldız, çiçek, suyolu
Kompozisyon özellikleri	: Halı, iki küçük, bir büyük kenar suyu ve zemin kompozisyonu ile dokunmuştur. Zemin kırmızı olup, beş adet sekiz kollu yıldızın sonsuza doğru uzanması şeklinde planlanmış, mutluluk içinde bir yaşam sürmek amacıyla da yıldızların iç kısmı çiçek motifleriyle doldurulmuştur. Küçük kenar suyunda dalgalı daha natüralist yerleştirilen çiçekler, büyük kenar suyunda yan yaprakların arasına bir düz bir ters olacak şekilde daha geometrik verilmiştir. Halının ana teması, yaşamın sonsuz mutluluk ve güzelliklerle dolu olması şeklinde yorumlanmaktadır.

Yıldız motifleri, ışın sayılarına göre farklı anlamlar taşımaktadır. İnsanla ilgili gizleri ifade eden altı köşeli yıldız evrensel sırları simgeler. Beş köşeli yıldız dahillik, oniki köşeli yıldız iyilik ve yenilenen hayatın simgesi olan “Zühre”yi ve sekiz köşeli yıldız ise doğumdan ölüme yaşam çizgisini ifade etmektedir¹⁴.

G.8: Hz. Ali portresi (Hülya Kaynar, 2008)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal Akçamağara Köyü
Ürünün sahibi	: Bilinmiyor
Ürünü dokuyan kişi	: Bilinmiyor
Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1989
Oluşturulan ürün-eşya	: Portre halı
Hangi amaçla yapıldığı	: Sergileme
Ürünün boyutları	: 50 x 70 cm.
Ürünün Kalitesi	: 60 x 60
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, beyaz, gri, sarı, siyah, mavi, yeşil, turuncu, pembe
Ürüne verilen genel ad	: Portre halı
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kompozisyon özellikleri	: Hz. Ali portresi serbest çalışma şeklinde değerlendirilmiştir. Türk mitolojisine göre; Türk-Alevi kültüründe Hz. Muhammed Güneş, Hz. Ali Ay ve Fatıma Venüs ile ilişkilendirilmiştir ¹⁵ .

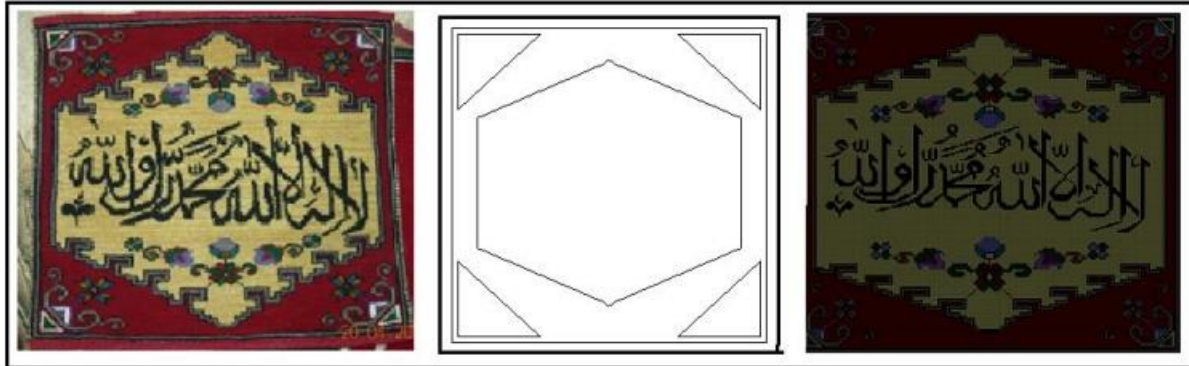
¹⁴ Ateş, a.g.e., s.61

¹⁵ Bilgili, a.g.e., s. 12

G.9: Kangal köpeği figürlü tablolar (Hülya Kaynar, 2008)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal Akçamağara Köyü
Ürünün sahibi	: Bilinmiyor
Ürünü dokuyan kişi	: Bilinmiyor
Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1989
Oluşturulan ürün-eşya	: Tablo
Hangi amaçla yapıldığı	: Sergileme
Ürünün boyutları	: 60 x 60 cm., 60 x 60 cm.
Ürünün Kalitesi	: 60 x 60
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, beyaz, gri, siyah, pembe
Ürüne verilen genel ad	: Tablo halı
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Çengel, Yazı tasviri, çiçek
Kompozisyon özellikleri	: Kangal köpeği tabloları serbest çalışma şeklinde değerlendirilmiştir.

G.10: “Kelime-i Tevhid” yazılı halı, kompozisyon şeması ve restitüsyon çalışması (Hülya Kaynar, 2008-2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal Akçamağara Köyü
Ürünün sahibi	: Bilinmiyor
Ürünü dokuyan kişi	: Bilinmiyor
Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1989
Oluşturulan ürün-eşya	: Tablo
Hangi amaçla yapıldığı	: Sergileme
Ürünün boyutları	: 50 x 70 cm.
Ürünün Kalitesi	: 60 x 60
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, beyaz, gri, sarı, siyah, mavi, yeşil, turuncu, pembe

Ürüne verilen genel ad : Tablo halı

Dokumada kullanılan teknikler : Türk (Gördes=Kapalı) düğümü

Kullanılan motif isimleri : Çengel, yazı tasviri, çiçek

Kompozisyon özellikleri : Tablo dörtgen içerisinde gruplandırılmış olup, köşe-göbek formatlıdır. Kırmızı zemin üzerinde, basamaklar şeklinde daralan çift mihrap, mihrap nişinin iç kısmında ise nazar ve kem gözlerden korunmak amacıyla tasarlanan çengeller görülmektedir. Halı göbeğinde Arapça **Kelime-i Tevhid** yani “Lailahe İllallah Muhammedün Resulullah” yazısı okunmaktadır. Mihrap nişinin dış kısmı halıyı dörtgen forma oturtacak şekilde yaprak ve fiyonk şeklinde düzenlenmiş çiçeklerle tamamlanmıştır. Tablo niteliğindeki bu halılarda görüntünün net olarak verilebilmesi için kalite, mümkün olduğunca ince sınıf seçilmektedir.

G.11: Kelle tipi halı ve kompozisyon şeması (Hülya Kaynar,2008- 2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal Akçamağara Köyü cami
Ürünün sahibi	: Cami derneği
Ürünü dokuyan kişi	: Bilinmiyor
Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1940
Oluşturulan ürün-eşya	: Halı yaygı (kelle tipi)

Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 200 x 300 cm.
Ürünün Kalitesi	: 40 x 40
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, mavi, yeşil, sarı, siyah, gri, beyaz
Ürüne verilen genel ad	: Kelle tipi halı
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Baklava dilimi, Türkmen gülü, gonca çiçek
Kompozisyon özellikleri	: Halı, baklava dilimi görünümündeki madalyonun üst üste

sonsuzca doğru yerleşiminden meydana gelmiştir. Her bir madalyon iç içe daralan baklava dilimleri ve merkeze yerleştirilen Türkmen gülü ile bezenmiştir. Motifin dış konturlarındaki saçak şeklinde gonca çiçekler ile düşey eksendeki buket halinde verilmiş çiçekler güzel bir ömür dilemek içindir.

G.12: Yolluk halısı, kompozisyon şeması ve restitüsyon çalışması
(Hülya Kaynar,2008- 2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal Akçamağara Köyü cami
Ürünün sahibi	: Cami derneği
Ürünü dokuyan kişi	: Bilinmiyor
Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1940

Oluşturulan ürün-eşya	: Yolluk halı
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 80 x 300 cm.
Ürünün Kalitesi	: 40 x 40
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, mavi, yeşil, sarı, siyah, gri, beyaz
Ürüne verilen genel ad	: Yolluk halısı
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Türkmen gülü, ab-ı hayat suyu
Kompozisyon özellikleri	: Halı küçük, büyük kenar suyu ve zemin kompozisyonu ile dokunmuştur. Zemin, üst üste belirli uzaklıktaki altıgen madalyonların sonsuza doğru uzanması şeklinde planlanmıştır. Her bir madalyonun içi, Türkler tarafından yüzyıllarca kullanılan Türkmen gülü motifleri ile doldurulmuştur. Halının büyük kenar suyunda ise yan yatmış çınar yaprakları ve bardak motiflerinden oluşan ab-ı hayat suyu motifi görülmektedir. Hayat suyu veya ab-ı hayat olarak anılan suyun içildiğinde insanı ölümsüz kılan, yaşlı insanları gençleştirip kuvvetlendiren, çirkin kızları dünya güzeline dönüştüren bu sihirli iksir halılarda genel olarak “su” tabir edilen bordürde kullanılır ¹⁶ .

G.13: Yaygı Halı ve kompozisyon şeması (Hülya Kaynar, 2008-2018)

¹⁶ Ateş, a.g.e., s. 40

Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal Akçamağara Köyü cami
Ürünün sahibi	: Cami derneği
Ürünü dokuyan kişi	: Bilinmiyor
Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1940
Oluşturulan ürün-eşya	: Yaygı halı
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 80 x 140 cm.
Ürünün Kalitesi	: 40 x 40
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, sarı, turuncu, siyah, mavi, beyaz, yeşil, gri
Ürüne verilen genel ad	: Yaygı halı
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Türkmen gülü, çiçek
Kompozisyon özellikleri	: Halı küçük, büyük kenar suyu ve zemin kompozisyonu ile çift mihraplı olarak dokunmuştur. Zemin, üst üste belirli aralıklarla sonsuza doğru uzanan Türkmen gülü motiflerinden oluşmaktadır. Büyük kenar suyunda ise, karşılıklı kurtağzı motiflerinin çiçek şeklinde tasarlanarak değişken renklerde kovalamalı olarak yerleştirilmesi görülmektedir.

G.14: Yastık halısı, kompozisyon şeması ve restitüsyon çalışması (Hülya Kaynar,2008- 2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal, Alacahan Köyü
Ürünün sahibi	: Bedriye Sarıtepe
Ürünü dokuyan kişi	: Bedriye Sarıtepe

Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1940
Oluşturulan ürün-eşya	: Yastık halısı
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 50 x 100 cm.
Ürünün Kalitesi	: 50 x 50
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, mavi, sarı, beyaz, siyah, yeşil, gri
Ürüne verilen genel ad	: Yastık
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Türkmen gülü, vazoda çiçek, göz, geometrik çiçek
Kompozisyon özellikleri	: Halı, kenar suyu ve zeminden oluşan çift mihraplı kompozisyonla dokunmuştur. Halı merkezinde Türkmen gülünden oluşan büyük bir madalyon, madalyonun altında ve üstünde simetrik olarak yerleştirilmiş vazoda çiçek motifleri bulunmaktadır. Basamaklar şeklinde daralan mihrap nişinin dış kısmında ise artı (+) görünümündeki çiçekler göz motifi olarak nazarlardan korunmak amacıyla kullanılmıştır. Halının kenar suyu, geometrik çiçeklerin dalgalı bir şekilde yerleştirilmesiyle bezenmiştir.

G.15: Yastık halısı, kompozisyon şeması ve restitüsyon çalışması (Hülya Kaynar, 2008-2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal, Kuzyak Köyü
Ürünün sahibi	: Güllü Yılmaz
Ürünü dokuyan kişi	: Güllü Yılmaz
Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007

Ürünün dokunduğu tarih(tahmini): 1960

Oluşturulan ürün-eşya : Yastık halısı

Hangi amaçla yapıldığı : Kullanım

Ürünün boyutları : 50 x 100 cm.

Ürünün Kalitesi : 50 x 50

Kullanılan iplik türleri : Yün

Kullanılan renkler : Kırmızı, mavi, gri, siyah, beyaz, yeşil, kahverengi

Ürüne verilen genel ad : Yastık

Dokumada kullanılan teknikler : Türk (Gördes=Kapalı) düğümü

Kullanılan motif isimleri : Leblebili su, çiçek, kare, eşkenar dörtgen

Kompozisyon özellikleri : Köşe – göbekli dokunan yastık halısı, en dıştan bolluk

bereket simgesi leblebili su ile çerçeve içine alınmıştır. Halı merkezinde çiçeklerle bezenmiş dairesel bir madalyon ve bu madalyonun her iki tarafında su damlası şeklinde çiçekli uzantısı yer almıştır. Köşeler ve kenar suyunun çiçeklerle tasarlandığı bu halıda ana tema, ömrün güzel geçmesini dilemektir.

G.16: Yastık halısı, kompozisyon şeması ve restitüsyon çalışması (Hülya Kaynar, 2007-2018)

Gözlemin yapıldığı yer : Kangal, Kuzyaka Köyü

Ürünün sahibi : Güllü Yılmaz

Ürünü dokuyan kişi : Güllü Yılmaz

Gözlemin yapıldığı tarih : 20.04.2007

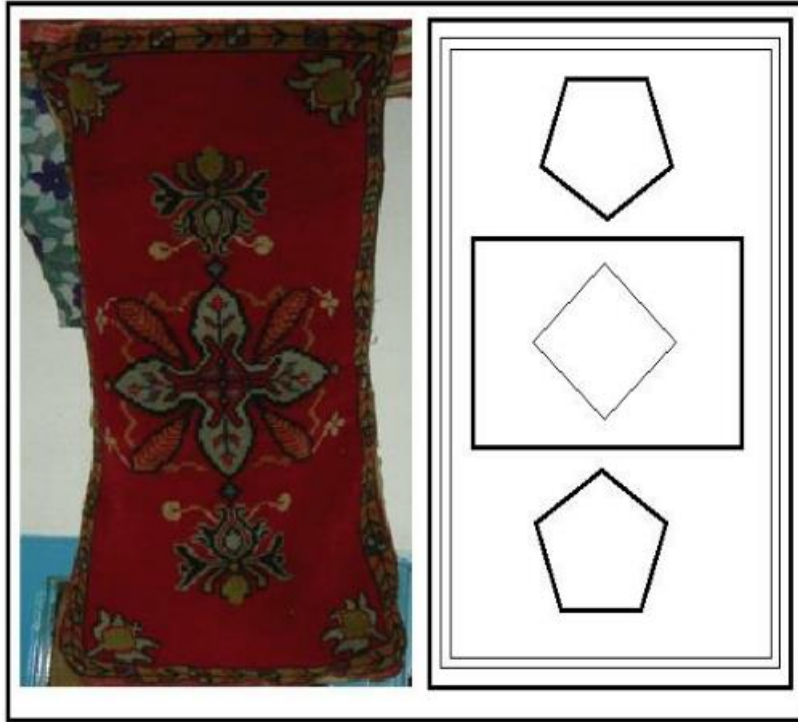
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini) : 1940

Oluşturulan ürün-eşya : Yastık halısı

Hangi amaçla yapıldığı : Kullanım

Ürünün boyutları : 50 x 100 cm.

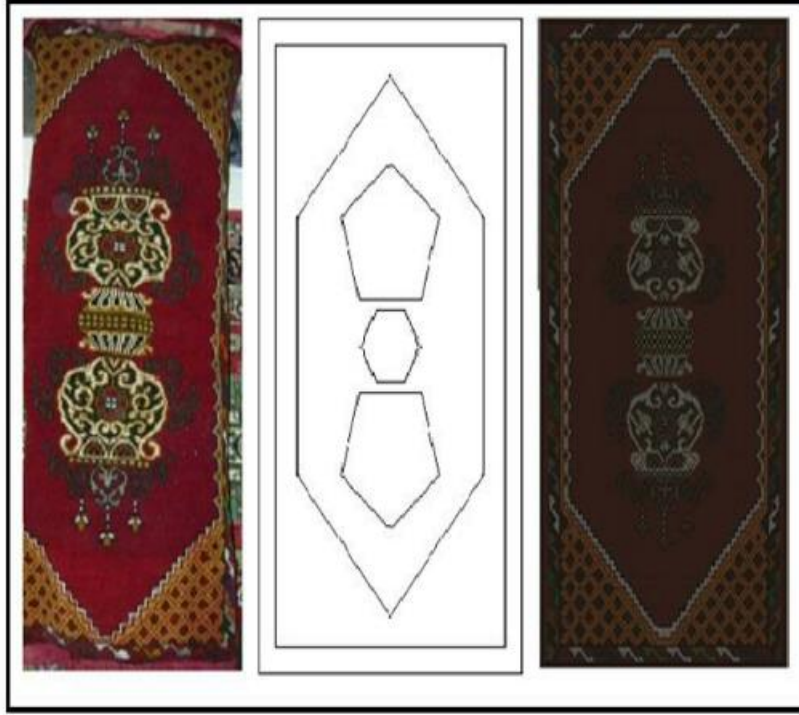
Ürünün Kalitesi	: 50 x 50
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, lacivert, gri, siyah, beyaz, yeşil, kahverengi, sarı
Ürüne verilen genel ad	: Yastık
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Ev, hayat ağacı, bıçak sırtı, leblebi, çiçek, sütunce, bereket, göz, yaprak, üçgen, kare
Kompozisyon özellikleri	: Kenar suyu ve zeminden oluşan halı, çift mihraplı formdadır. Basamaklar şeklinde daralan mihrap nişinin iç kısmında karşılıklı simetrik olarak yerleştirilmiş ev figürleri temelde hayat ağacı motifi ile birleştirilmiştir. Ev, evlenmek isteyen genç kızların yaptığı motiflerden olup, içinde nazara karşı bıçak sırtı, bolluk-bereket için leblebi motifleri ve çatısında da güzel bir ömür sürmek için çiçek motifi ile doldurulmuştur. Göbek motifinin her iki tarafında sütunceler bulunmaktadır. Hayat ağacı şeklinde tasarlanan sütuncelerin içi nazara karşı göz şeklinde düzenlenmiş olup, tanecikli görünmesi nedeniyle de bolluk bereket anlamını vermektedir. Sütuncelerin uzun kenarları bıçak sırtı, kısa kenarları ise fiyonk görünümündedir. Mihrap nişinin dış kenarları eşkenar dörtgen şeklinde bölümlenmiş olup, her birinin içi göz motifleri ile doldurulmuştur. Halı kenar suyu, bir sapın her iki tarafında simetrik olarak duran yapraklarla, o sapın ucunda karşılıklı iki renkten oluşan dörtgen çiçeklerin ötelemeli yerleşiminden meydana gelmiştir.

G.17: Yastık halısı ve kompozisyon şeması (Hülya Kaynar, 2008-2018)

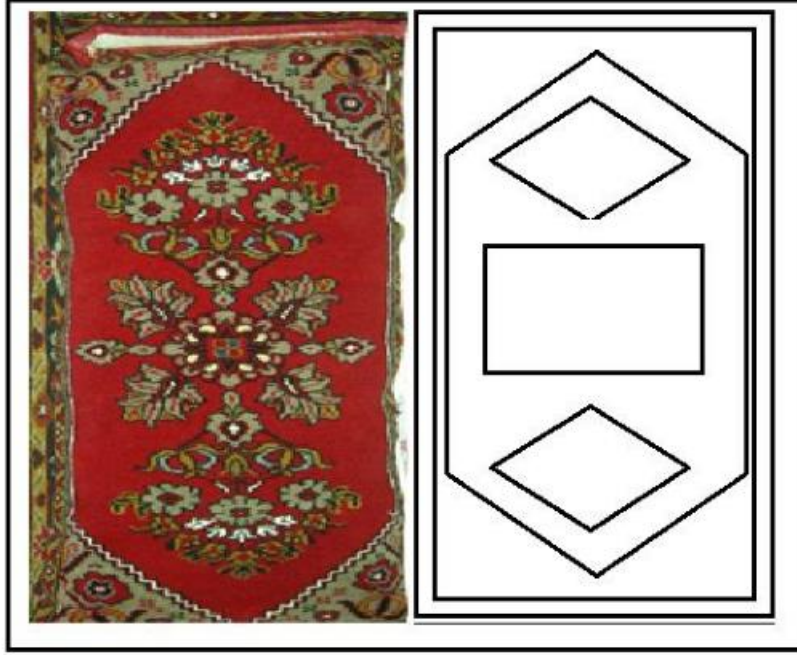
Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal, Kuzyaka Köyü
Ürünün sahibi	: Güllü Yılmaz

Ürünü dokuyan kişi	: Güllü Yılmaz
Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1940
Oluşturulan ürün-eşya	: Yastık halısı
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 50 x 100 cm.
Ürünün Kalitesi	: 40 x 40
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, siyah, gri, turuncu, yeşil, mavi, kahverengi
Ürüne verilen genel ad	: Yastık
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Türkmen gülü, hayat ağacı, yaprak, gonca gül, göz, karanfil, lale, kare, üçgen
Kompozisyon özellikleri	: Halı, kenar suyu ve zeminden oluşan köşe-göbek formdadır. Halı merkezinde Türkmen gülünden oluşan büyük bir madalyon, madalyonun altında ve üstünde simetrik olarak yerleştirilmiş çiçek motifleri toplamda hayat ağacı olarak değerlendirilmiştir. Türkmen gülü, haçvari ve çapraz konumlanmış yapraklarla tasvir edilmiştir. Çapraz yaprakların içi, balıksırtı şeklindeki damarlar ile detaylandırılırken, dışarıdan dört yapraklı birer çiçek bu yapraklardan zemin boşluğuna doğru uzanmaktadır. Haçvari yaprakların içi ise sap ve yaprakları olan gonca gül motifleri ile doldurulmuştur. Türkmen gülü, düşey ekseninde göz motifleri ile karanfil, gonca gül ve lale motiflerine bağlanmıştır. Halının dört köşesi hataî görümlü çiçeklerle bezenmiştir. Kenar suları ise, bir sapın her iki tarafında simetrik olarak duran yapraklarla, o sapın ucunda karşılıklı iki renkten oluşan dörtgen çiçeklerin ötelemeli yerleşiminden meydana gelmiştir. Halı, tamamen bitkisel bezeli olup, yaşanan ömrün uzun ve güzellikler dolu olması ana tema olarak verilmiştir.

G.18: Yastık halısı, kompozisyon şeması ve restitüsyon çalışması (Hülya Kaynar,2007- 2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal, Kuzyaka Köyü
Ürünün sahibi	: Sabah Kaygusuz
Ürünü dokuyan kişi	: Sabah Kaygusuz
Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1940
Oluşturulan ürün-eşya	: Yastık halısı
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 50 x 100 cm.
Ürünün Kalitesi	: 50 x 50
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, yeşil, gri, siyah, sarı, beyaz, mavi, turuncu
Ürüne verilen genel ad	: Yastık halı
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Saksıda papatya, göz, yaprak, eli belinde, çakmak, kare
Kompozisyon özellikleri	: Kenar suyu ve zeminden oluşan halı, çift mihraplı formdadır. Basamaklar şeklinde daralan mihrap nişinin iç kısmında, geometrik merkezine göre tam simetrik yerleştirilmiş saksı ve üç adet papatyadan oluşmuştur. Saksı iç dolgusunda çiçek, göz, yaprak ve bolluk bereket simgesi olan eli belinde motifleri dikkat çekmektedir. Mihrap nişinin dış kenarları eşkenar dörtgen şeklinde bölümlenmiş olup, her birinin içi göz motifleri ile doldurulmuştur. Halı kenar suyunda ise, farklı renklerde dokunmuş ve nazarlara, kem gözlere karşı korunmak amacıyla çakmak motifleri kullanılmıştır.

G.19: Yastık halısı ve kompozisyon şeması (Hülya Kaynar,2008- 2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal, Kuzyaka Köyü
Ürünün sahibi	: Temur Çukur
Ürünü dokuyan kişi	: Bilinmiyor
Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1928
Oluşturulan ürün-eşya	: Yastık halısı
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 50 x 100 cm.
Ürünün Kalitesi	: 50 x 50
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, gri, , beyaz, sarı, siyah, mavi, yeşil, turuncu
Ürüne verilen genel ad	: Yastık
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif İsimleri	: Lale, sümbül, gül (çiçek), göz
Kompozisyon özellikleri	: Kenar suyu ve zeminden oluşan halı, çift mihraplı formdadır. Basamaklar şeklinde daralan mihrap nişinin iç ve dış kısmında lale, sümbül, gül ve stilize edilmiş çiçeklerden meydana gelen hayat ağacı motifi kullanılmıştır. Nişin dış kısmında çiçeklerden kalan boşluklara “x” şeklinde göz motifleri yerleştirilmiştir.

G.20: Minder halısı ve kompozisyon şeması ve restitüsyon çalışması (Hülya Kaynar, 2008-2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal, Kuzyaka Köyü
Ürünün sahibi	: Temur Çukur
Ürünü dokuyan kişi	: Bilinmiyor
Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1950
Oluşturulan ürün-eşya	: Minder halısı
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 50 x 50 cm.
Ürünün Kalitesi	: 50 x 50
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, pembe, gri, mavi, sarı, yeşil, siyah, beyaz
Ürüne verilen genel ad	: Minder
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Gül-bezek
Kompozisyon özellikleri	: Minder halı, geometrik merkezine göre tam simetrik yerleştirilmiş, köşe-göbek formudur. Bezemede kullanılan gül motifleri ile yaşam boyu güzellikler ve mutluluklar dilenmiştir.

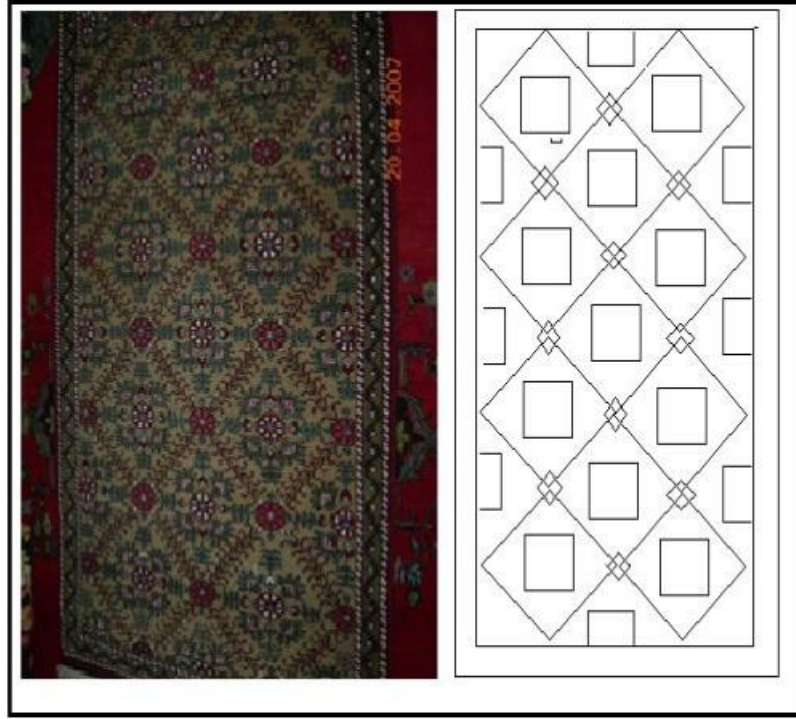
G.21: Yastık halısı, kompozisyon şeması ve restitüsyon çalışması (Hülya Kaynar,2008- 2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal, Kuzyaka Köyü
Ürünün sahibi	: Temur Çukur
Ürünü dokuyan kişi	: Bilinmiyor
Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1930
Oluşturulan ürün-eyya	: Yastık halısı
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 50 x 100 cm.
Ürünün Kalitesi	: 50 x 50
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, siyah, yeşil, sarı, gri, beyaz, kahverengi
Ürüne verilen genel ad	: Yastık
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Ejder, Akrep, çengel, çiçek, geometrik bitkisel bezemeler
Kompozisyon özellikleri	: Kenar suyu ve zeminden oluşan halı, zemine boyu boyunca yayılmış iki adet ejder motifi ve bu motifleri birbirine bağlayan akrepten meydana gelmiştir. Ejder motifleri, içe doğru küçülen baklava dilimleri, ara boşluklardaki yatık “S” şeklindeki çengel motifleri ve merkezdeki bir adet çiçekle bezenmiştir. Ayrıca, geometrik haldeki bitkisel bezemelerden oluşan kenar suyu, halıyı çerçeve içine almıştır.

G.22: Duvar halısı ve kompozisyon şeması (Hülya Kaynar,2008- 2018)

Gözlem	Yapıldığı yer	: Kangal, Kuzyaka Köyü
Ürünün sahibi		: Temur Çukur
Ürünü dokuyan kişi		: Bilinmiyor
Gözlem	Yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)		: 1950
Oluşturulan ürün-eyşya		: Duvar halısı
Hangi amaçla yapıldığı		: Kullanım
Ürünün boyutları		: 70 x 110 cm.
Ürünün Kalitesi		: 50 x 50
Kullanılan iplik türleri		: Yün
Kullanılan renkler		: Kırmızı, sarı, beyaz, siyah, yeşil, gri
Ürüne verilen genel ad		: Duvar halısı
Dokumada kullanılan teknikler		: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri		: Gül bezek, stilize edilmiş bitkisel bezemeler, göbek
Kompozisyon özellikleri		: Duvar halısı, geometrik merkezine göre tam simetrik yerleştirilmiş, köşe-göbek formdadır. Halı merkezine yerleştirilen dairesel madalyon ile düşey ekseninde su damlası şeklindeki stilize bahar çiçekleri halının ana temasını oluşturmaktadır. Zemin boşluklarına yerleştirilen gül bezekler ile kenar suyunda kullanılan geometrik dalgalı çiçekler, yaşam boyu güzellik ve mutluluk dilemek amacıyla yapılmıştır. Ayrıca halı dört taraftan püsküllerle süslenmiştir.

G.23: Yaygı halı ve kompozisyon şeması (Hülya Kaynar,2008- 2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal, Sarıpınar Köyü
Ürünün sahibi	: Bilinmiyor
Ürünü dokuyan kişi	: Bilinmiyor
Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1930
Oluşturulan ürün-eşya	: Yaygı halı
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 110 x 236 cm.
Ürünün Kalitesi	: 30 x 30
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, yeşil, siyah, beyaz, nefti yeşil, mavi, pembe, kahverengi
Ürüne verilen genel ad	: Yaygı halı
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	:Türkmen gülü, dörtgen, gül, buğday başağı, stilize çiçekler, leblebili su
Kompozisyon özellikleri	: Halı küçük, büyük kenar suyu ve zeminden oluşmuştur. Zemin, eşkenar dörtgen şeklinde bölünmüş ve her bir dörtgenin içi stilize edilmiş çiçeklerin haçvari ve çapraz şekilde yerleştirildiği Türkmen gülleri ile kaplanmıştır. Bolluk bereket anlamındaki buğday başakları dörtgen konturlarını oluştururken, bileşim noktalarında güller kullanılmıştır. Halı, suyoluna yerleştirilen leblebili su ve küçük kenar suyundaki çiçek

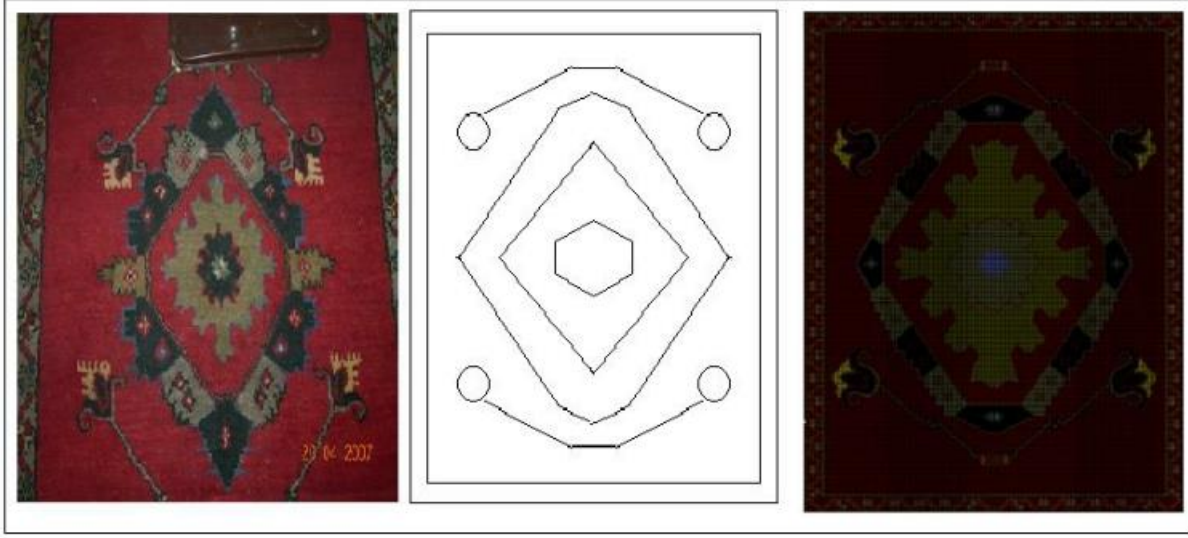
motifleriyle sonsuza kadar mutlu, güzelliklerle dolu ve bereketli bir ömür sürmeyi dilemek için dokunmuştur.

G.24: Yastık halısı, kompozisyon şeması ve restitüsyon çalışması (Hülya Kaynar, 2008-2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal, Sarıpınar Köyü
Ürünün sahibi	: Bilinmiyor
Ürünü dokuyan kişi	: Bilinmiyor
Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1940
Oluşturulan ürün-eşya	: Yastık halısı
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 50 x 100 cm.
Ürünün Kalitesi	: 50 x 50
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, yeşil, kahverengi, beyaz, siyah, mavi
Ürüne verilen genel ad	: Yastık
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Yıldız, pıtrak, lale, gonca gül, dişli yaprak, hayat ağacı
Kompozisyon özellikleri	: Geometrik merkezine göre tam simetrik dokunan halıda, basamaklar şeklinde daralan ve iç içe yerleştirilmiş çift mihrap formu uygulanmıştır. Merkezde karşılıklı duran laleler sonsuz mutluluğu dilemek için yıldız şeklini almıştır. Yıldızdan kenarlara doğru çapraz konumlanmış dişli yapraklar, lale ve gonca çiçekler toplamda hayat ağacını

oluşturmaktadır. Nişin dışında kalan boşlukların tamamı, bolluk bereket ve aynı zamanda kem gözlerden korunmak anlamında olan pıtraklarla doldurulmuştur.

G.25: Yaygı halı, kompozisyon şeması ve restitüsyon çalışması (Hülya Kaynar, 2008-2018)

Gözlemin yapıldığı yer	: Kangal Alacahan Köyü
Ürünün sahibi	: Bedriye Sarıtepe
Ürünü dokuyan kişi	: Bedriye Sarıtepe
Gözlemin yapıldığı tarih	: 20.04.2007
Ürünün dokunduğu tarih(tahmini)	: 1940
Oluşturulan ürün-eşya	: Yaygı halı
Hangi amaçla yapıldığı	: Kullanım
Ürünün boyutları	: 120 x 196 cm.
Ürünün Kalitesi	: 50 x 50
Kullanılan iplik türleri	: Yün
Kullanılan renkler	: Kırmızı, mavi, yeşil, sarı, siyah, gri
Ürüne verilen genel ad	: Yaygı halı
Dokumada kullanılan teknikler	: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü
Kullanılan motif isimleri	: Karanfil, geometrik çiçek, Türkmen gülü, göz
Kompozisyon özellikleri	: Köşe – göbek formatlı olan halıda, baklava dilimi görünümündeki göbek, mihrap nişi şeklinde her iki tarafa simetrik olarak uzanan karanfil motifleri ile bezenmiştir. Kenar suyu, dalgalı olarak ilerleyen ve fiyonk şeklinde karşılıklı iki renkle yapılmış geometrik formdaki çiçek motiflerinden oluşmaktadır.

Yeni gelinin sevgi ve sadakat göstergesi, ayrıca barış ve Cennet bahçesi olarak yapılan karanfil, aynı zamanda güzelliklerle dolu bir ömrü dilemek için yapılmaktadır¹⁷.

¹⁷ Ateş, a.g.e., s. 43

4. Değerlendirme ve Sonuç

Türkler, Anadolu'da yerleşik düzene geçtikten sonra, günlük hayatlarının bir parçası haline getirdikleri el sanatları ile yaşadıkları bölgenin özelliklerini harmanlayarak geleneksel, özgün ve tarihi eser niteliğinde ürünler meydana getirmişlerdir. Bu eserler içerisinde halılar çok önemli bir yer tutmaktadır.

Anadolu topraklarında, kendi özgün karakteriyle halı üretilen birçok merkez bulunmaktadır. Bu merkezlerden biri de çeşitli medeniyetlere başkentlik yapmış olan Sivas ilidir. Sivas halıları bu medeniyetlerin bıraktığı sanat eserlerinden de etkilenecek kendi özgün karakterini oluşturmuştur. Kangal ilçe ve köylerinde yapılan araştırmaya göre; eski ve tarihi dokumaların yanında, günlük kullanım amacıyla dokunmuş, halı ve kilim örneklerine de rastlanmıştır. İlçede dokuma yapabilecek geniş bir insan gücü bulunmasına rağmen, günümüzde Akçamağara Köyü'nde dokuma faaliyetinin sürdürüldüğü, diğer köylerde ise artık dokumacılığın devam ettirilmediği tespit edilmiştir¹⁸.

Halı ve desenlerin korunması ve yeniden yaşatılmasına yönelik olarak yapılan bu çalışmada Kangal yöresine ait halı dokumaların teknik ve desen analizi yapılarak, genel özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Sivas il merkezi ve Kangal'da bulunan, 25 adet yöre halısı teknik açıdan incelendiğinde; halıların kullanım amacına göre; yastık (11), yaygı (5), portre/tablo (3), divan(2), yolluk (2), minder(1) ve duvar halısı (1) olarak dokunduğu tespit edilmiştir. Halıların %80'inde 50 x 50 ve 40 x 40'dan oluşan extra extra ince ve ince kaliteler kullanılmıştır. İncelenen örneklerin tamamında yün hammadde kullanılmış ve Türk (Gördes=Kapalı) düğüm tekniği ile dokunmuştur.

Kangal halılarında, kırmızı, siyah, gri, yeşil, kahverengi, beyaz, sarı, turuncu, mavi, pembe, devetüyü olmak üzere 11 farklı renk kullanıldığı görülmüştür. Kırmızı ve siyah renk bütün halılarda kullanılırken, özellikle kırmızı hemen hemen tüm halıların zemininde baskın renk olduğu için Kangal halılarının zemin rengi kırmızı olarak yorumlanmıştır.

Örnekler, desen ve motif özellikleri bakımından incelendiğinde; geometrik (5), bitkisel (20), sembolik(17), nesneli (2), figürlü (7) ve yazılı (1) olmak üzere 52 farklı motif kullanıldığı belirlenmiştir. En çok kullanılan; göbek (madalyon/göl), bahar çiçekleri, göz, hayat ağacı, Türkmen gülü, geometrik çiçek motifleri yörenin desen karakterini oluşturan motiflerdir.

¹⁸ Hülya Kaynar, Sivas Halılarının Desen ve Renk Özelliklerinin İncelenerek Online Katalog Hazırlanması, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi (El Sanatları Anabilim Dalı) Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2016, s. 1-41

Sütunce, üçgen, tohum, elma çiçeği, sümbül, gül, buğday başağı, bitkisel bezeme, alem, ab-ı hayat suyu, çakmak, kalp, bereket, muska, bıçak sırtı, ev, yıldız, sandık, ibrik, insan figürü, kuş, kuğu, balık, akrep gibi hayvan figürleri ve yazı motifleri de, en az kullanılan motiflerdir. Geleneksel Türk halı motiflerinin yanında, yörenin fiziksel özelliklerinden (Kangal balıklı göl), etkilenecek oluşturulan madalyon içi dolgularda balık, kuğu gibi motiflerin kullanılması halılara karakteristik özellik kazandırmıştır.

Bilgi formları oluşturulurken, kaynak kişilerden, ürünün desen ve motif isimleri ile anlamlarına ilişkin yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Halıların çoğunun, ürün sahiplerine, miras yoluyla kaldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle çalışmada yer alan halıların desen ve motifleri, Türk halılarına ait kaynaklara göre açıklanmıştır.

Somut olan ve olmayan kültürel mirasın korunması açısından, Türklerin öz kültürünü yansıtan halı örneği üzerinde çalışma yapılmış, maddi ve manevi sınırlılıkları ölçütlendirilerek önemli bir kaynak oluşturulmuştur.

Kaynakça/References

- ASLANAPA, Oktay, **Türk Halı Sanatının Bin Yılı**, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 2005.
- ATEŞ, Mehmet, **Türk Halıları Motiflerin Sembollerin Dili**, Nevşehir: Ema Kağıtçılık Matbaacılık Ltd., Nevşehir, 2006.
- BAYRAKTAROĞLU, Suzan, “Sivas Halıları”, **Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi**, Sivas Özel Sayısı: 6, 1990, s.25-29
- BİLGİLİ, Nuray, **Türk Mitolojisi, Türklerde Yaratılış ve Evren Tasarımı**, Kripto Basım Yayımları Dağıtım Ltd. Şti., Ankara, 2017.
- DENİZ, Bekir, “Azerbaycan ve Anadolu-Türk Halılarının Benzer Özellikleri”, **Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi**, S.18, 2007, s.35.
- ERBEK, Mine, **Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.
- GEZGİN, Deniz, **Bitki Mitosları**, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- GÜRSU, Nevber, **Türk Dokumacılık Sanatı: Çağlar Boyu Desenler**, Redhouse Yayınları, İstanbul, 1988, s.17.
- KIRZIOĞLU, Neriman Görgünay, **Altaylar’dan Tuna Boyu’na Türk Dünyası’nda Ortak Yanırlar (Motifler)**, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/ 2753 Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Sanat Eserleri Dizisi/366, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2001.
- KAYIPMAZ, Fahrettin; KAYIPMAZ, Naciye “Sivas Kilim Seccadeleri”, **Türk Etnografya Dergisi**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, S. XIX, 1991 s.97.
- KAYNAR, Hülya, Sivas Halılarının Desen ve Renk Özelliklerinin İncelenerek Online Katalog Hazırlanması, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi (El Sanatları) Anabilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2016.
- Türk El Dokuması Halılar (Turkish Handwoven Carpets)**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Katalog:1, TEH Model Kodu:0001., Ankara, 1987.
- YETKİN, Şerare, “**Türk Halı Sanatı**”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No:150, Sanat Dizisi:20., Ankara, 1991.

Her bilgi formunda bahsedilen ürün sahibi ile kaynak kişi olarak görüşme yapılmıştır